

Dr BOŽIDAR KRSTIĆ, vanredni profesor
Spec. iz neuropsihijatrije i sudske psihijatrije

AKCIDENTOGENA VREDNOST ALKOHOLA U SAOBRAĆAJNOJ DELINKVENCiji

Alkohol, kao intoksicirajuće sredstvo, i alkoholisanost predstavljaju u suštini fenomen socio-medicinske patologije.

Za alkohol se znalo još od davnina. Prema nekim podacima u Egiptu je pronađena statua stara oko 4.500 godina koja predstavlja radnika u Pivari.

Hipokrat je pisao »... Pijanstvo je umišljeno, samovoljno izazivanje ludila...«.

Rimski književnik Plinije je pisao »... samo čovek pije kada nije žedan, ali ne pije vodu, nego alkoholna pića...« (Jekić U.).

Alkohol se kao sredstvo, koje stvara lažni utisak okrepljenja i moći upotrebljava danas na svim kontinentima. Milioni ljudi širom sveta postali su robovi alkohola kao i njegove žrtve. Milioni drugih postaće sutra ili kroz godinu dana. Porez koji društvo plaća sve više raste kao i njegov danak (Jovanović Lj.).

Dejstvo alkohola kao intoksicirajućeg sredstva na ljudski organizam je pouzdano proučeno i dokazano, a posebno na ćelije centralnog nervnog sistema. Smatra se da alkohol dehidrira protoplazmu u ćelijama mozga, razlaže masti i koaguliše belančevine, što dovodi do smanjenja oksidacionih procesa, a time i do hipoksije mozga.

Po Pavlovu dejstvo alkohola na centralni nervni sistem sastoji se u inhibiciji impulsa kore na subkortikalne centre. Time se prvo oslobađaju subkortikalni centri, a zatim i oni postepeno podležu istim promenama koje se dešavaju u kortikalnom delu (Lukić M.).

Poznato je da alkohol dovodi do slabljenja ili gubitka kontrole u ponašanju ljudi, dovodi do pojačane bezobzirnosti i neobuzdanosti. Kompromituje sposobnosti logičnog uviđanja, rasuđivanja i zaključivanja, pojačava samopouzdanje i precenjivanje sopstvenih vrednosti, što omogućava lako opredeljivanje i odlučivanje, kao i nepotpuno ili pogrešno sagledavanje opasnosti i negativnih posledica.

»...Kakva čuda sve ne stvara vino. Ono otkriva tajne, potvrđuje i ispunjava naše nade, ohrabruje kukavicu da pođe u boj, oslobađa strašljivi duh tereta, podučava u veštinama. Koga još čaša nije učinila govornijim, koga nije oslobodila i izvušla iz sirotinje koja ga je davila...«.

Upotreba alkohola, njegovo intoksicirajuće dejstvo, kao i činjenice da u visokom procentu proizvodi društveno negativne posledice je sas-

vim dobro proučeno i poznato. Na postojanje društveno negativnih posledica kao rezultat konzumiranja alkoholnih pića ukazuje i svakodnevna praksa pravosudnih organa, što je i razlog da se alkohol markira kao kriminogeni faktor uopšte, a posebno u saobraćajnoj delinkvenciji.

Istraživanja su pokazala na značajnu povezanost pojave konzumiranja alkohola i sposobnost upravljanja motornim vozilom u alkoholisanom stanju, a u smislu kompromitovanja istih kao rezultat degradiranja mnogih fiziološko-psiholoških funkcija, koje su od izuzetnog značaja u funkciji upravljanja motornim vozilom.

U alkoholisanom stanju pored poznatih promena dolazi i do poremećaja u domenu: psihomotorike, percepcije, funkcije čula vida i sluha, kao i promena u oblasti psihičke sekunde što je posebno od značaja u saobraćaju.

Po Prokop-u promene u domenu koordinacije pokreta, kao i poremećaji ravnoteže, pojavljuju se već pri koncentraciji alkohola u krvi od 0,3 — 1,0 gram promila. Inkoordinacija pokreta je katastrofalna posebno u uslovima upravljanja motornim vozilom. Prisutno je zapravo, pogrešno reagovanje i koordiniranje pokreta, a pri većoj alkoholemiji nemogućnost izvođenja finih i preciznih pokreta, kao i pogrešno registrovanje nadražaja što dovodi i do pogrešog procenjivanja.

U domenu percepcija, odnosno opažanja javljaju se poremećaji u smislu stvaranja iluzija, koje se najčešće javljaju u uslovima noćne vožnje. Iluzije su poremećaji opažanja pri čemu se objektivna draž pogrešno doživljava i interpretira. Događa se da se od sitnih predmeta ili senki na putu doživljavaju velike prepreke što dovodi do naglog kočenja ili zaobilazjenja, pri čemu je mogućnost udesa sasvim realna. Ispitivanja su pokazala da se iluzije mogu pojaviti kod alkoholemije od 0,5 do 1,0 gram promila (Lukić M.).

Prema Manzu oštrina vida počinje da opada pri alkoholemiji od 0,3 do 1,0 gram promila, dok se duplo viđenje predmeta može da pojavi i pri nižoj koncentraciji alkohola u krvi. Osetljivost mrežnjače je smanjena, dok su zenice proširene. Usled ovih poremećaja smanjuje se i sposobnost adaptacije u mraku kao i prilikom ablendovanja. Registrovane su i pojave opadanja sposobnosti razlikovanja crvene od zelene boje.

U oblasti čula sluha takođe su prisutne promene i to pri alkoholemiji od 0,4 grama promila. Ove promene se ogledaju u gubitku sposobnosti registrovanja finijih nijansi zvučnih promena i određivanja zvučnog izvora.

Po Lukiću, psihička sekunda je vreme koje protekne od trenutka percepcije do trenutka sprovođenja u delo određenih radnji. U odnosu na saobraćaj moglo bi da se kaže da je to vreme koje protekne od trenutka uočavanja neke opasnosti do trenutka preduzimanja određenih mera da se takva opasnost otkloni. Eksperimentalno je dokazano »... da se posle dve čašice konjaka psihička sekunda produžava na 1,5 sekunde, a posle 4 čašice na dve sekunde. To znači da se pri alkoholemiji od 0,4 do 1,0 gram promila, reakcijski put produžava od 12 do 17 metara na 24 do 40 m. ako je brzina vozila 60 km. na čas...«.

Pavlović M. i Rolović J. iznose podatak da je najveći broj saobraćajnih nesreća pri alkoholemiji od 0,5 do 1,5 gram promila.

Prema podacima koje iznosi Ignjatović G. u preko 10% slučajeva saobraćajnih prekršaja u S. R. Srbiji utvrđena je alkoholisanost, što upućuje na značaj alkohola kao akcidentogenog faktora u saobraćajnim prekršajima.

Polazeći od izrečenih konstatacija proizilazi i cilj rada, a u smislu sagledavanja akcidentogene vrednosti alkohola u saobraćajnoj delinkvenciji.

U cilju realizacije postavljenog zadatka analizirane su neke dimenzije kod 83 lica, koja su učinila krivično delo protiv bezbednosti javnog saobraćaja.

U radu su analizirane samo one dimenzije koje bliže potenciraju relacije alkohola kao akcidentogenog faktora i kriminaliteta protiv bezbednosti javnog saobraćaja. Analizom su obuhvaćene sledeće dimenzije:

1. Da li osuđeno lice zbog krivičnog dela protiv bezbednosti javnog saobraćaja uopšte uzima alkoholna pića.

2. Ukoliko pije i način uzimanja alkoholnih pića.

3. Da li je osuđeno lice u vreme saobraćajnog udesa bilo u treznom ili alkoholisanom stanju.

4. Da li je osuđeno lice do sada osuđivano zbog istog krivičnog dela.

Brojčani kao i ostali podaci ovako koncipiranih dimenzija dobijeni su iz presuda koje su postale izvršne i anketom osuđenih lica označenih presuda zbog krivičnog dela protiv bezbednosti javnog saobraćaja.

Pri sagledavanju dimenzije da li osuđeno lice koje je upravljalo motornim vozilom uopšte konzumira alkoholna pića, rezultati istraživanja pokazuju da 61 osoba uzima alkoholna pića, odnosno pije, što čini 73,5% od broja analiziranih, dok 22 osobe, što u procentima iznosi 26,5% uopšte ne uzimaju alkoholna pića, Ova poslednja kategorija ljudi pripada grupaciji tzv. »trezvenjaka«.

Kod analiziranja načina uzimanja alkoholnih pića, ispitivana grupacija osuđenih lica je stvrstana u 4 kategorije, što se i vidi u prikazanoj tabeli.

	br.	%
Pije povremeno i ne opija se	45	73,7
pije povremeno i povremeno se opija	15	24,7
pije svakodnevno i ne opija se	1	1,6
pije svakodnevno i pri tome se opija	Ø	Ø

Brojčani pokazatelji dobijeni ispitivanjem označene kategorije ljudi pokazuju da je najzastupljenija grupacija onih koji povremeno uzimaju alkoholna pića, ali se pri tome ne opijaju. Ona je zastupljena sa 45 osoba, što čini 73,7% od broja ispitivanih. Na drugom mestu su osobe koje takođe povremeno konzumiraju alkoholna pića, ali se pri

tome i povremeno nalaze u pijanom stanju. Označena grupacija je zastupljena sa 15 lica, što u procentima iznosi 24,7%. Po brojčanoj zastupljenosti na trećem mestu je kategorija ljudi koji svakodnevno unose alkohol u organizam, ali se pri tome ne opijaju. U ovoj grupaciji se nalazi samo jedno lice ili 1,6% slučajeva.

Od posebnog je značaja da se u ispitivanoj grupaciji ne nalazi ni jedno lice koje bi pripadalo kategoriji onih koji piju svakodnevno i da se pri tome opijaju. Osobe koje piju svakodnevno i pri tome se opijaju mogu se definisati kao ljudi koji boluju od hroničnog alkoholizma.

Analizirajući parametar da li je osuđeno lice u vreme izvršenja krivičnog dela protiv bezbednosti javnog saobraćaja bilo u treznom ili alkoholisanom stanju, proizilazi da je 28 osoba bilo u alkoholisanom stanju u vrme saobraćajnog udesa, što iznosi 33,7% od broja posmatranih. Daleko veći broj je onih lica koja su učinila saobraćajni udes u treznom stanju. Ova kategorija je zastupljena sa 55 osoba ili 66,3% od broja analiziranih.

Rezultati istraživanja dimenzije da li je suđeno lice do sada osuđivano zbog istog krivičnog dela, ukazuju na prisustvo daleko većeg broja onih osoba koje su prvi put osuđene zbog krivičnog dela protiv bezbednosti javnog saobraćaja. Ova grupacija je zastupljena sa 75 lica, što čini 90,3% od broja ispitivanih. Međutim, u grupaciji od 83 ispitivanih osuđenika nalazi se 8 osoba koje su povratnici i to zbog krivičnog dela protiv bezbednosti javnog saobraćaja koje su izvršili u alkoholisanom stanju, što u procentima iznosi 9,7%.

Istraživanje je orijentisano, kao što je već istaknuto, na ispitivanje nekih dimenzija i to onih koje mogu da ukažu na relacije upotrebe alkohola i saobraćajne delinkvencije kod 83 lica koja su osuđena zbog izvršenja krivičnog dela protiv bezbednosti javnog saobraćaja.

Rezultati istraživanja, ovako koncipiranog pristupa, upućuju na izvođenje različitih konstatacija koje omogućuju ali signifikantno ne određuju mesto i značaj alkohola i alkoholisanih stanja u saobraćajnoj delinkvenciji. Međutim, u diskusiji će biti protencirane samo neke i to one koje poseduju signifikantne karakteristike.

Polazeći od obeležja i običaja ovoga podneblja, kao i bogatstva u stablima od čijih se plodova i dobijaju alkoholna pića, sasvim je realno očekivati da veliki broj odraslih ljudi, pa i dece, uzima alkohol u različitim količinama i situacijama. «... Alkohol uzima staro i mlado. Pije se uz obrok i van obroka, u veselju, kao i u tuzi. Gost se dočekuje i sa njim oprašta alkoholom...» Označena konstatacija, kao i rasprostranjenost uživanja alkoholnih pića upućuje na zaključak da je i među vozačima motornih vozila onih koji upotrebljavaju alkoholna pića. U ispitivanoj grupi ovakva lica se pojavljuju u 73,5% slučajeva. Postojanje visokog procenta ljudi među vozačima motornih vozila koji uzimaju alkoholna pića, predstavlja realnost i očekivanje da će alkohol i alkoholisana stanja biti značajan faktor ne samo u međuljudskim, već i u saobraćajnim relacijama. iz čega i proizilazi akcidentogena vrednost alkohola.

Način uzimanja alkoholnih pića, posmatrano sa aspekta vremen-skog kontinuiteta, kao i brojčana zastupljenost pojedinih oblika, ukazuje na dominantnu zastupljenost onih ljudi koji povremeno uzimaju

alkoholna pića i u tim situacijama se ne opijaju. Ova grupacija je zastupljena u 73,7% slučajeva od broja onih koji uzimaju alkoholna pića. Označena grupa je signifikantna ne samo po konstataciji da najveći broj osoba koje su učinile krivično delo protiv bezbednosti javnog saobraćaja potiče iz ove grupacije ljudi, već i po činjenici da ova kategorija ljudi predstavlja latentnu i potencijalnu grupaciju iz koje će se regrutovati najveći broj saobraćajnih delinkvenata. Ovakva konstatacija je rezultat saznanja da osobe iz ove kategorije ljudi piju samo ili najčešće kada se nađu u društvu ili skupovima različitog karaktera, dok je izuzetno redak solistički način uzimanja alkohola, pa su samim tim i kontakti i relacije međuljudskog i saobraćajnog karaktera češće i alkoholom opterećeniji.

Od značaja je takođe i grupacija ljudi koji piju povremeno i pri tome se povremeno opijaju. Njihova zastupljenost sa procentom od 24,7% je signifikantna utoliko pre, ukoliko se u ovakvom stanju pojave kao vozači motornih vozila. Vozačke sposobnosti ovih lica sa alkoholemi-jom tipa akutnog napitog stanja su maksimalno kompromitovane i predstavljaju direktnu i realnu opasnost u saobraćaju motornih vozala.

Realna je pretpostavka da 28 osoba, koje su u vreme saobraćajnog udesa, kao vozači motornih vozila, bile u alkoholisanom stanju, potiču iz grupacije onih koji uzimaju alkoholna pića. Procenat zastupljenosti vozača motornih vozila u alkoholisanom stanju u vreme izvršenja krivičnog dela protiv bezbednosti javnog saobraćaja u iznosu od 33,7% je veoma značajan i signifikantan. Njegova značajnost proizilazi iz činjenice da su u svim ispitivanim saobraćajnim deliktima alkohol i alkoholisana stanja definisana kao uzročnici izvršenja krivičnog dela, što je i razlog da se alkohol i markira kao značajan kriminogeno-akcidentogeni faktor u saobraćajnoj delinkvenciji.

Definisanje alkohola kao kriminogenog faktora posebno u saobraćajnoj delinkvenciji dobija u značenju i činjenicom da je u grupi od 83 analiziranih slučajeva bilo 8 lica koja su već kažnjavana i izdržavalo kaznu zbog krivičnog dela protiv bezbednosti javnog saobraćaja, a koja su izvršili u alkoholisanom stanju. Prema tome, u pojavi povratništva zbog krivičnog dela protiv bezbednosti javnog saobraćaja, alkoholu i alkoholisanom stanju pripadaju centralne pozicije, što je i uslov da se isti definiše kao kriminogeni faktor.

ZAKLJUČAK

1. Alkohol kao i njegovo intoksicirajuće dejstvo i alkoholisanost predstavljaju fenomen socio-medicinske patologije.

2. Alkohol i alkoholisanost se realno verifikuju kao kriminogeno-signifikantan i akcidentogeni faktor od značaja u vršenju krivičnih dela protiv bezbednosti javnog saobraćaja.

3. Kod procenjivanja akcidentogene vrednosti alkohola u saobraćajnoj delinkvenciji, od značaja je bilo koji oblik konzumiranja alkohola. Međutim, izuzetno kriminogenu vrednost ima upravljanje motornim vozilom u alkoholisanom stanju.

LITERATURA

1. Grbeša B.; Vlajin L.; Živulović T. Prevencija i vanbolničko lečenje alkoholičara. Simpozijum o alkoholizmu Niška Banja, 1976. god.
2. Jovanović Lj.: Alkoholizam i kriminalitet u Beogradu. Niš, 1971. god.
3. Krstić B.: Alkoholizam kao kriminogeni faktor. Medicinski časopis regionalne podružnice Šumadije i Pomoravlja, 1—2, 1977. god.
4. Lukić M. Pejaković S.: Sudska medicina. Beograd, 1975. god.
5. Vlajin L. Davidović D.: Saobraćajni udesi i alkoholizam na teritoriji Niša. Savetovanje o problemima alkoholizma u Jugoistočnoj Srbiji. Zbornik radova, Niš, 1969. god.

Dr Božidar Krstić, professeur adjoint,
spécialiste de neuropsychiatrie et de
psychiatrie légale

LA VALEUR ACCIDENTOGENE DE L'ALCOOL DANS LA DELINQUANCE DE LA CIRCULATION

R é s u m é

L'alcool en tant que moyen intoxicant et l'alcoolisme appartiennent au groupe des grandes toxicomanies et comme tels représentent le phénomène de la pathologie socio-médicale.

L'état d'alcoolisme en raison de l'action connue de l'alcool sur l'organisme humain, et surtout sur les cellules du système nerveux central est qualifié comme facteur important criminogéno-accidentogène, en particulier dans la délinquance de la circulation.

En partant de la constatation mentionnée plus haut, s'ensuit aussi le but du travail, et dans le sens de l'observation attentive de la valeur accidentogène de l'alcool dans la délinquance de la circulation.

Dans le travail sont analysées certaines dimensions chez 83 personnes, qui ont commis des infractions contre la sûreté de la circulation publique et dont les jugements sont exécutoires.

L'alcool et l'état d'alcoolisme peuvent être vérifiés, et sur la base des résultats obtenus, en tant que facteur criminogéno-significatif et accidentogène important dans l'exécution des infraction contre la sûreté de la circulation publique.

